

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 12, 31 Декабрь

GEOGRAFIYA FANINI O'QITISHDAGI AYRIM MUAMMOLAR VA UNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОГРАФИИ И ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЕГО РАЗВИТИЯ SOME PROBLEMS OF TEACHING GEOGRAPHY AND PRIORITY DIRECTIONS FOR ITS DEVELOPMENT

Jalilova Charos Zarifovna

Buxoro davlat pedagogika instituti Geografiya kafedrasida o'qituvchisi

Jamshtov Doston Rasul o'g'li

Buxoro davlat pedagogika instituti Aniq va tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi (geografiya) magistratura mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya. Maqolada geografiya fanini o'qitishda yuzaga keladigan ayrim muammolar tahlil qilingan. Shuningdek maqolada geografiya ta'lim yo'nalishini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar. Geografiya, geografiya fani, geografik bilimlar, geografiya fanini o'qitish, zamonaviy texnologiyalar, interaktiv metodlar, konseptual yondashuv, amaliy tadqiqotlar.

Аннотация. В статье анализируются некоторые проблемы, возникающие при преподавании географии. Также в статье говорится о приоритетных направлениях развития географического образования.

Ключевые слова. География, географическая наука, географические знания, преподавание географии, современные технологии, интерактивные методы, концептуальный подход, прикладные исследования.

Annotation. The article analyzes some problems that arise when teaching geography. The article also talks about priority areas for the development of geographical education.

Key words. Geography, geographical science, geographical knowledge, teaching geography, modern technologies, interactive methods, conceptual approach, applied research.

Kirish. Geografiya fanini o'qitishda yuzaga keladigan asosiy muammolarni bir nechta to'ifaga ajratish mumkin. Birinchi navbatda, geografiya o'qitishining

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 12, 31 Декабрь

oldingi yillarda bo'lgan metodikasi ko'pincha an'anaviy va passiv bo'lib, o'quvchilar faqat kitobdagi ma'lumotlarga tayangan holda o'qishadi. Bunday yondashuv o'quvchilarda mavzuni to'liq tushunish, uning ahamiyatini anglash va geosiyosiy voqealarni tahlil qilish kabi qobiliyatlarni rivojlantirishga xizmat qilmaydi.

Asosiy qism. Shuning uchun geografiya o'qitish metodikasidagi birinchi muammo – bu faqat eshitish va yodlashga asoslangan an'anaviy yondashuvlarning yangilanishi zaruriyatidir. Bundan tashqari, geografiya o'qitish metodikasida mavjud bo'lgan ikkinchi muammo - o'qituvchilarning metodik tayyorgarlik darajasining pastligi. Ko'plab o'qituvchilar faqat geografiya fanining nazariy jihatlariga ega bo'lishi mumkin, lekin pedagogik mahorat va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashda yetarlicha tajribaga ega emaslar. O'qituvchilarni muntazam ravishda metodik yangiliklar bilan tanishtirib borish, pedagogik kadrlar tayyorlash tizimini yaxshilash zarur.

2. Geografiya o'qitishida zamonaviy texnologiyalar va interaktiv metodlarning ahamiyati.

Bugungi kunda geografiya o'qitishida interaktiv usullar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) qo'llash va boshqa zamonaviy pedagogik usullar asosiy o'ringa ega. Shuningdek, bu metodlar geografiya fanini o'rganishda o'quvchilarning faolligini oshiradi va mavzuni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi. AKT yordamida o'quvchilar real vaqt rejimida geografik ma'lumotlar bilan ishlash, interaktiv xaritalardan foydalanish, turli xil multimediyalaridan (video, animatsiya, simulyatsiyalar) foydalangan holda o'qitishni osonlashtiradilar. Bu metodlarning qo'llanilishi o'qitish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Bundan tashqari, interaktiv metodlar orqali o'quvchilar mavzularni o'zlari mustaqil ravishda o'rganishga, geografik muammolarni hal qilishga, masalan, iqlim o'zgarishlari yoki atrof-muhit muhofazasi bilan bog'liq masalalarni muhokama qilishga rag'batlantiriladi. Bu metodlar o'quvchilarda tahliliy fikrlash, muammolarni hal qilish, innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

3. Geografiya o'qitishida konseptual yondashuvning joriy etilishi.

Geografiya o'qitishida yangi metodik yondashuvlardan biri – konseptual yondashuvdir. Konseptual yondashuvning asosiy maqsadi geografiya fani haqida

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 12, 31 Декабрь

to'liq va tizimli tasavvurga ega bo'lishdir. Bu yondashuv orqali o'quvchilar faqat faktlarni yodlash emas, balki geografik hodisalar va jarayonlarning mohiyatini tushunishga, ularni o'zaro bog'lab ko'rishga va kompleks tizim sifatida qabul qilishga o'rgatiladi.

Masalan, iqlim va ob-havo o'zgarishlarini o'rganishda, konseptual yondashuv o'quvchilarga faqat iqlim turlari va ularning xususiyatlarini bilib qolish emas, balki iqlim tizimining boshqa tabiiy omillar bilan bog'liqligini, global iqlim o'zgarishlarini va ularning insoniyat hayotiga ta'sirini tushunishga qaratilgan. Bu yondashuv nafaqat geografik bilimlarni kengaytiradi, balki o'quvchilarda kompleks tizimlar, sabab-oqibat bog'liqligi, muammolarni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

4. Geografiya o'qitishida maktablararo hamkorlik va resurslarni baham ko'rish

Geografiya o'qitish metodikasining samaradorligini oshirish uchun maktablararo hamkorlikni kuchaytirish zarur. Bu, ayniqsa, qishloq va shahar maktablari orasidagi farqlarni bartaraf etishda muhimdir. Ba'zan qishloq maktablarida geografiya o'qitishda kerakli o'quv resurslari va texnologiyalar yetishmaydi. Bunday holatda, maktablararo hamkorlik tashkil etish orqali o'quvchilarga o'quv resurslari, interaktiv materiallar, onlayn kurslar va boshqa didaktik vositalarni taqdim etish mumkin. Shuningdek, maktablar o'rtasida tajriba almashish, o'qituvchilarni bir-biri bilan tanishtirish, geografiya o'qitish metodikasini yangi yondashuvlar bilan boyitish imkonini yaratadi.

5. Geografiya o'qitishida o'quvchilarning ko'nikmalarini baholash va rivojlantirish.

Geografiya o'qitishda, o'quvchilarning faqat bilim darajalarini baholash emas, balki ularning ko'nikmalarini ham baholash muhimdir. Ko'nikmalarni baholash orqali o'qituvchi o'quvchilarning mavzuni qanday tushunganini, uni amaliyotda qo'llash imkoniyatini aniqlay oladi. Bu jarayonni baholashda an'anaviy testlar va imtihonlardan tashqari, loyiha ishlari, guruhiy muhokamalar, amaliy mashg'ulotlar, ishlanma va taqdimotlar kabi interaktiv baholash usullari ham qo'llanilishi kerak. Bu, o'quvchilarda nafaqat geografik bilimlar, balki jamoada ishlash, muloqot qilish va mustaqil ish yuritish kabi muhim ko'nikmalarni rivojlantiradi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 12, 31 Декабрь

Umuman olganda, geografiya o'qitish metodikasi sohasida mavjud muammolarni yechish uchun bir qancha asosiy chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak. Birinchidan, geografiya fanini o'qitish usullarini yangilash va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarur. Ikkinchidan, o'qituvchilarning metodik va pedagogik malakalarini oshirish, o'quvchilarning fikrlash va tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga e'tibor qaratish lozim. Shuningdek, maktablararo hamkorlik va resurslarni taqsimlash orqali ta'limning sifatini oshirish mumkin. Nihoyat, geografiya o'qitishida konseptual yondashuvni qo'llash, o'quvchilarda tizimli fikrlash va kompleks muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Geografiya ta'lim yo'nalishini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga mos ravishda, ekologik muammolarni hal qilish, global va regional geosiyosiy jarayonlarga moslashish, hamda ilmiy-texnologik taraqqiyotga integratsiyalashishni ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Quyidagi ustuvor yo'nalishlar geografiya ta'limini yanada samarali qilishga yordam beradi:

1. Geografik bilimlarni kengaytirish va modernizatsiya qilish.

Geografiya fanining kontentini yangilash, global va mintaqaviy miqyosda dolzarb bo'lgan masalalar (iqlim o'zgarishi, ekologik inqirozlar, shaharsozlik va boshqalar)ni o'rganishga yo'naltirilgan metodologiyalarni ishlab chiqish. Geografiya o'quv dasturlariga zamonaviy ilmiy-texnologik yondashuvlarni kiritish zarur. Shuningdek, geografiya fani nafaqat tabiiy geografiyani, balki ijtimoiy geografiyani, inson va jamiyatning o'zaro aloqalarini o'rganishni ham o'z ichiga olishi kerak.

2. Geoinformatika va raqamli texnologiyalarni qo'llash.

Geoinformatika, GIS (geografik axborot tizimlari) va masofaviy sezuvchilarni (remote sensing) o'quv jarayoniga integratsiyalash va bu texnologiyalarni talabalarga o'rgatish. Geoinformatika fanini rivojlantirish orqali o'quvchilarni mintaqaviy va global darajadagi geografik ma'lumotlar bilan ishlash ko'nikmalarini oshirish, shuningdek, mutaxassislarni yangi texnologiyalar bilan ta'minlash.

3. Ekologik ta'lim va barqaror rivojlanish.

Geografiya fani ekologik ta'limning muhim qismi bo'lib, atrof-muhitni asrash va tabiat resurslarini boshqarish, shuningdek, barqaror rivojlanish g'oyalarini targ'ib

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 12, 31 Декабрь

qilishga qaratilgan bo'lishi kerak. Talabalar ekologik muammolarni, global iqlim o'zgarishlarini, suv va energetika resurslarining taqchilligini o'rganib, ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotga mos yechimlar ishlab chiqishlari lozim.

4. Mintaqaviy va global geografik muammolarni o'rganish.

Geografiya ta'limida mintaqaviy va global miqyosdagi geosiyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarni o'rganish kerak. Bunga iqlim o'zgarishi, suv resurslari, urbanizatsiya, demografik o'zgarishlar va xavfsizlik masalalari kiradi. Bu o'quvchilarda global miqyosda o'zgarayotgan dunyo haqida keng qamrovli tushuncha hosil qilishga yordam beradi.

5. Amaliy tadqiqotlar va o'quv-dala bazalari.

Geografiya ta'limini amaliyotga yo'naltirish, o'quvchilarni real geografik sharoitlarda tadqiqotlar o'tkazishga rag'batlantirish. **O'quv-dala bazalari** va dala tadqiqotlarini amalga oshirish orqali talabalarga o'quv jarayonida o'zlashtirgan bilimlarni amalda qo'llash imkonini yaratish. Bu o'quvchilarda muammolarni yechish va o'z hududini o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

6. O'qituvchilarni malakasini oshirish.

Geografiya fani bo'yicha o'qituvchilarning malakasini oshirish, zamonaviy pedagogik metodlarni, raqamli texnologiyalarni va interaktiv o'qitish usullarini qo'llashni o'rgatish zarur. O'qituvchilar geografiya fanini o'quvchilarga qiziqarli va samarali tarzda etkazish uchun kerakli vositalarga ega bo'lishi lozim.

7. Ko'p madaniyatli va lingvistik yondashuv.

Geografiya fanida turli madaniyatlar va tillar o'rtasidagi farqlarni hisobga olgan holda, ko'p madaniyatli yondashuvni rivojlantirish. Bu o'quvchilarga global dunyoda turli xalqlar va millatlarning o'ziga xosligini, hududiy xususiyatlarni va ularning bir-biriga ta'sirini tushunishga yordam beradi.

8. Geografik ta'limni xalqaro miqyosda rivojlantirish.

Geografiya ta'limini xalqaro tajribalar asosida rivojlantirish, boshqa mamlakatlar bilan o'zaro tajriba almashish, xalqaro konferensiyalar, seminarlar va tadbirlarda ishtirok etish geografiya fanini kengaytirish va global bilimlarni birlashtirishga yordam beradi.

9. Ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalardan foydalanish.

Geografiya ta'limini zamonaviy kommunikatsion vositalar yordamida rivojlantirish, onlayn kurslar, virtual laboratoriyalar, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 12, 31 Декабрь

digital resurslardan foydalanish orqali o'quvchilarga geografik bilimlarni interaktiv tarzda o'rgatish.

Xulosa. Umuman olganda, geografiya ta'limi insoniyatning atrof-muhit va yer yuzasi bilan aloqasini chuqurroq tushunishga, shuningdek, zamonaviy muammolarni yechishga qaratilgan asosiy vosita bo'lib, uning rivojlanishi ilm-fan, ijtimoiy hayot va iqtisodiyotning turli sohalariga ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muhammadovich, M. A., & Zakirovna, H. N. (2021). Agglomeration Processes in Modern Urban Planning (On the Example of Bukhara Agglomeration). *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 10, 9-12.
2. Muhamadovich, M. A. (2021). DEVELOPMENT OF MIDDLE CITIES IN ZARAFSHAN REGION. *EPRA International Journal of Research & Development (IJRD)*, 6(12), 1-1.
3. Mavlonov, A., & Jalilova, C. (2020). Geographical aspects of use of recreation resources for tourism (on the example of Bukhara region). *InterConf*.
4. Muhammadovich, M. A., & Zarifovna, J. C. (2020). GEOGRAPHICAL ASPECTS OF USE OF RECREATION RESOURCES FOR TOURISM (ON THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION). *EDITOR COORDINATOR*, 1081.
5. Muhammadovich, M. A., & Zakirovna, H. N. (2021). Agglomeration Processes in Modern Urban Planning (On the Example of Bukhara Agglomeration). *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 10, 9-12.
6. Muhamadovich, M. A., Elmurodovna, M. I., & Davronovna, K. D. (2020). The Desert Tourism And Opportunities For Its Development (On The Example Of Bukhara Region). *The American Journal of Interdisciplinary Innovations and Research*, 2(12), 68-73.
7. Салиев, А., Курбанов, П., & Мавлонов, А. (2008). Городское расселение в пустынях Узбекистана. *ÇÖLLERİ ÖZLEŞDIRMEĞİN PROBLEMALARY ПРОБЛЕМЫ ОСВОЕНИЯ ПУСТЫНЬ PROBLEMS OF DESERT DEVELOPMENT*, 21.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 12, 31 Декабрь

8. Мавлонов, А. М. Бухоро агломерациясининг шаклланиши ва ривожланиши. *Ўзбекистон География жамияти ахбороти*, 23(23), 174.
9. Мавлонов, А. М., Нематов, А. Н., & Қаландарова, Д. Д. Бухоро вилоятининг чўл худудларидаги аҳоли манзилгоҳлари ривожланишининг айрим жиҳатлари. *Ўзбекистон География жамияти ахбороти*, 57(1), 2020-107.
10. Мухамадович, М. А. (2019). Развитие средних городов в Республике Узбекистан. *Материалы Географического общества Узбекистана*, 79-83.
11. Мухамадович, М. А. Бухоро вилояти шаҳарларининг классификацияси. *Ўзбекистон География жамияти ахбороти*, 26(26), 2005-70.
12. Салиев, А. С., Мухамедов, А., & Мавлонов, А. М. (2004). Проблемы совершенствования регионального расселения в Узбекистане. In *Материалы региональной научно-практической конференции «Туризм и наука»*.
13. Мавлонов, А. М., & Жалилова, Ч. З. (2019). Опустынивание и развитие городов.". *Проблемы опустынивания: динамика, оценка, решение" материалы международной*.
14. Мухамадович, М. А. (2019). Македониялик Александр бунёд этган шаҳарлар географияси. *Известия географического общества Узбекистана*, 55(1).
15. Мавлонов, А. М. (2007). Бухоро вилояти шаҳарларида аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлашнинг баъзи бир муаммолари. *Ўзбекистон География жамияти ахбороти*, 28, 28.
16. Saidova, D. (2022). Boshlang 'ich sinflarda "Yosh tabiatshunos" to 'garagini tashkil etishning ilmiy-amaliy ahamiyarti. *Pedagogs jurnali*, 1(1), 440-442.
17. Мавлонов, А. М., & Жалилова, Ч. З. (2022). Чўл худудларининг рекреацион-туристик салоҳияти ва уни ривожлантириш имкониятлари (Бухоро вилояти мисолида). *Science and Education*, 3(6), 107-113.
18. Мавлонов, А. М., & Жалилова, Ч. З. (2022). Чегарадош худудларда зиёрат туризмни ривожлантириш истикболлари (Ўзбекистон ва Туркменистон чегарадош худудлари мисолида). *Science and Education*, 3(6), 101-106.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 12, 31 Декабрь

19. Мавлонов, А. М. Тошов Худойназар Рамазонович. *Аму-Бухоро машина канали зонаси рекреацион худуд сифатида. Географические проблемы и возможности развития туризма и рекреации*, (2019).
20. Mavlonov, A. M., Jalilova, C. Z., & Fazliddinova, K. M. (2023). FEATURES OF THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF CITIES IN DESERT CONDITIONS. *Journal of Geography and Natural Resources*, 3(01), 16-21.
21. Мавлонов, А. М. (2022). АМУ-БУХОРО МАШИНА КАНАЛИНИНГ ТУРИСТИК-РЕКРЕАЦИОН ИМКОНИАТЛАРИ. *Экономика и социум*, (12-1 (103)), 702-706.
22. Мавлонов, А. М., Жалилова, Ч. З., & Усмонов, А. У. (2022). ЧЎЛ ТУРИЗМИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АЙРИМ ЖИХАТЛАРИ (ГАЗЛИ-ЦВЕТУШИЙ-ЖОНГЕЛДИ-ЧУРУҚ-ГАЗЛИ ҲАЛҚАСИ МИСОЛИДА). *Экономика и социум*, (12-1 (103)), 707-712.
23. Mavlonov, A. (2022). VOBKENT TUMANI YANGI SHAHARCHALARINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI. *Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali*, 2(2).
24. Мавлонов, А. М., & Ҳаётова, Н. (2022). Барқарор шаҳар муҳитини шакллантиришнинг айрим жиҳатлари. *Science and Education*, 3(11), 366-371.
25. Mavlonov, A., & Jalilova, C. (2020). Geographical aspects of use of recreation resources for tourism (on the example of Bukhara region). *InterConf*.
26. Muhammadovich, M. A., & Zarifovna, J. C. (2020). GEOGRAPHICAL ASPECTS OF USE OF RECREATION RESOURCES FOR TOURISM (ON THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION). *EDITOR COORDINATOR*, 1081.